

AASE'S DOOD

DE VROUW, DIE HIER OP HAAR DOODS-bed ligt, is moeder Aase, en de man, die in zoo'n wonderlijke houding op haar bed zit, is haar zoon: Peer Gynt.

We hebben hier een beroemde passage uit het drama van Ibsen, dat naar den hoofdpersoon genoemd is: Peer Gynt.

Peers vader was een verkwister, die zijn vrouw en zoon op een verarmde en verwaarloosde hoeve achterliet, toen hij stierf.

Moeder Aase is een fantaste.

Van deze twee is Peer het product: lui, leugenachtig, verkwistend.

In plaats dat moeder en hij aanpakken en werken om te trachten uit de armoede in de welvaart te komen, is hun leven één telkens herhaalde vlucht uit de werkelijkheid in een sprookjeswereld van gedroomde avonturen en nooit bestane heerlijkheden.

Peer komt laat thuis en vertelt aan moeder, dat hij op den rug van een toover-bok op de Gendinskam heeft gereden.

Aase luistert in ademlooze spanning naar 't avontuur, tot ze plotseling het bedrog ontdekt en scheldt: „O jij duivelsleugenaar!”

Peer ligt op z'n rug in de hei naar de wolken te staren: 't is een stoet, daar in de hoogte, een keizersstoet. „Peer Gynt rijdt voorop en een heele troep volgt hem... 't Tuig is verzilverd, goudglanzend de hoeven...”

Op een dag schaakt hij bij een bruiloft de bruid en wordt hij vogelvrij verklaard.

Hij besluit nu de wereld in te trekken, maar wil eerst afscheid van moeder nemen, die hij in zoo langen tijd niet gezien heeft.

Als hij thuis komt, is moeder stervende.

„Ja, Peer, 't is nu gauw voorbij...
Als je ziet, dat mijn oogen breken,
O, druk ze dan zachtjes dicht.
En dan moet voor een kist je zorgen;
Maar, jongen, laat mooi die zijn.”

Och, neen, 't is waar... 'n mooie kist... Angstig kijkt ze de armoedige kamer rond. Er is immers niets meer; 't is alles verkocht of weggehaald.

Als Peer een oogenblik wroeging voelt en zegt: „'t Is mijn schuld!”, sust zij 't ontwakend geweten. „Mijn jongen, je was immers dronken, dan weet iemand niet wat hij doet; dat kan je toch niet helpen.”

Maar al te graag luistert hij er naar.

„'t Is waar moeder, wat helpt het ook. Laten we de armoede en den dood maar wegdenken.

„Zal ik je wat moois vertellen, zooals vroeger?

„Weet je wat? We gaan op reis. Je bed is de slee, de kat op den stoel is het paard, hier heb ik de leidsels. Hou je vast moeder, daar gaan we, naar 't slot Soria-Moria; daar is vanavond feest.”

Nog even verzet moeder Aase zich. „Haal liever den Bijbel uit het kastje: ik ben zoo onrustig te moe.”

Hoe durft ze met sprookjes de eeuwigheid in te gaan?

Maar 't verzet is gering; ze is ook weer dadelijk bereid om te vluchten.

„Peer-lief, ben ik genoodigd?”

De Bijbel is al weer vergeten. Nu naar 't sprookjes-slot!

In suizelende vaart gaat het, over het bevroren fjord.

Hoor, wat luiden de bellen van het paardentuig!

„Hop, rijd wat aan, jij Zwartje!
Zeg, moeder, heb je 't niet koud?
Ja, ja, want je voelt het snijden
Als Grane aan 't draven gaat.”

Ik voel me altijd onvoldaan, als ik Griegs compositie hoor, „Aase's dood”. Mij dunkt, dat korte, sombere thema was beter voor Aase's begrafenis.

Hier zou ik willen hooren iets van de suizelende sleevaart tusschen de ruischende pijnboomen door.

Verder gaat hij, al maar verder; moeder, die er nu heelemaal in is, vraagt opheldering, en Peer verklaart alles:

„Wat schittert en blinkt daar ginder?
Waar komt toch dat schijnsel van daan?
Van 't slot. Alle ruiten glinstren.
Hoor je wel hoe zij dansen?”

Peers fantasie is heelemaal op hol geslagen.

Het slot Soria-Moria is de hemel geworden. „Petrus staat buiten de deur al en noodigt tot binnengaan.”

„Groet hij ons?” vraagt moeder, angstig. Maar Peer stelt haar gerust:

„Petrus staat te buigen, inschenkend den lekkersten wijn. Koekjes ook en de vrouw van den proost komt ook aan met koffie en suikerwerk.”

Moeder ligt van gelukzaligheid te glimlachen: „O Peer, wat al heerlijkheden waar je mij, arme ziel, heenbrengt!”

Dan wordt het stil achter in de droom-slede.

Peer kijkt angstig om. „Moeder, waarom kijk je of je oogen gaan breken? Je moet niet zoo liggen staren!”

Voorzichtig betast hij haar voorhoofd en handen. Hij gooit het touw van den stoel af en zegt op gedempten toon:

„Zoo, ja!... Je kunt uitrusten, Grane:
Want nu is de reis volbracht.”

Moeder Aase is dood.

Ze is gestorven zooals ze geleefd heeft: in schijn en bedrog.

Ook op het laatste oogenblik moest de Bijbel, de werkelijkheid, wijken voor den sprookjeshemel met wijn en koekjes en koffie.

Dat is afgrijselijk, vooral afgrijselijk omdat het zoo ontzettend, vlijmend werkelijk is, zoo vlijmend als Ibsen alleen dat maar kon.

Ik laat nu maar rusten, hoe dit heele drama één groote aanklacht is van Ibsen aan het adres van zijn volk, dat de werkelijkheid vergeet en in den roes van de romantiek leeft. Ibsen spreekt ergens van „de giftige blauwe bloem der romantiek.” In het kader van dit artikeltje is daarvoor geen plaats. Ik wil liever wat anders zeggen.

Er zijn veel Peer Gynts, die bereid zijn, een bange, stervende ziel met hun sprookjes-slee naar den hemel te rijden.

Ik denk aan kapitein Lennaart uit Gösta Berling, die, ongezien, staat te luisteren naar de gesprekken bij een stervenden boer.

De boer somt al zijn goede werken op, die hem een plaats in den hemel zullen bezorgen:

„Ik heb bosschen omgehakt, velden drooggelegd; ik heb de ploeg in rechte voren gestuurd —.”

En de omstanders zijn bereid dit ten volle te beamen. Waarom zullen ze hem verontrusten; 't is toch waar wat hij zegt.

„Ja, de Heer zal den boer wel in den hemel opnemen.”

Peer Gynt staat er bij met de slee en Grane, de draver.

En — er is zooveel Christelijke romantiek met betrekking tot den hemel.

't Is allemaal zoo innig en zoo dierbaar, men weet van den hemel zoo veel, maar met dat alles is het zóó aardsch, dat men bijna bij de koekjes en de koffie van moeder Aase is aangeland.

Wat wij noodig hebben en waar Aase en Peer Gynt niet van wilden weten, dat is de Bijbel, de werkelijkheid.

De werkelijkheid, die bij het sterfbed van den boer plotseling te voorschijn komt, als kapitein Lennaart naast den stervende staat en aan hem vraagt: „Hebt ge wel bedacht, wie de Heer is, voor Wiens aangezicht gij spoedig zult verschijnen? De machtigen der aarde zijn als kaf in Zijn schuur.”

De machtige, de arme, de slechte, de brave, als kaf in Zijn schuur.

„Ze hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods.”

Dat is de werkelijkheid, die wij noodig hebben.

Maar als wij die hebben aanvaard, zooals Jesaja die heeft aanvaard, toen hij bad: „Wee mij, ik verga, dewijl ik 'n man van onreine lippen ben,” dan is er — ik mag niet zeggen een andere werkelijkheid, die der liefde.

Heiligheid en liefde zijn geen tegenstellingen.

Wij mogen nooit zeggen: God is heilig, maar God is ook liefde.

Neen, dan vind ik in het oordeel, in het kruis mijn redding.

„Dien, die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in hem.”

In Hem, in Christus, dat is de hemel!

God beware ons voor fantasie, vooral ook voor vrome fantasie.

Wij hebben noodig, wat Aase versmaadde, ... den Bijbel!

A. K. STRAATSMA

MAATSCHAPPELIJKE SPLINTERS

GIJS

HIJ IS EEN TYPE, IN LETTERLIJK ALLES.

Als je zijn bochel ziet en zijn slaperig gezicht, heusch, dan zou je nooit kunnen gelooven, dat hij tot voor enkele jaren nog als flink zeeman op den Atlantischen of Stillen oceaan heeft rondgezwakt.

Toen, op een dag, kwam de malaise. Zijn tijdelijk opgelegd schip voer na enkele weken uit, maar liet Gijs achter. — „'t Was mijn eigenes schuld,” zegt hij wel eens, „'k zat op dat oogenblik te pandoeren, ergens op Katendrecht; 'k had er geen benul van, dat de schuit vertrok.”

Toen vertrok Gijs ook maar, Rotterdam in en de rijkswegen op, en hij raakte op al die kruiswegen den koers volkomen kwijt. Zonder levenskompas, zonder levenslogboek, afgemat en moe, vingen wij hem op. Nu zit hij al drie jaar bij ons en zaagt hij de groote blokken hout onder de cirkelzagen. Hij houdt van dat zingend lawaai, dat gesteun en gekraak van balken en planken; boven alles uit licht heel dikwijls zijn gulle zeemanslach.

Gijs kan ook zingen en vooral spreken. Ja, heusch, spreken midden in de vergaderingen, spreken over zijn Heiland, Die hem, den zinkenden zondaar, de lijn der genade toewierp. Want Gijs is nu een kind van God. Hoe hij dat geworden is en wanneer? Ja, dat is een vreemde, lange geschiedenis, je kunt het enkel maar begripen als je zelf de lijn hebt gegrepen.

84

Maar kom, luister eens naar Gijsie zelf.

„'k Zal het maar kort zeggen, vrienden, heel kort. 'k Lag op een avond in bed, hier boven op de groote slaapzaal en ik dacht er aan, dat ik de wereld maar weer moest intrekken. Ik telde mijn centen, 't waren er zes en twintig in 't geheel, precies genoeg om er bij De Rooy twee te halen op den goeden afloop. Ik kon dien nacht niet slapen. 'k Lag aldoor maar te piekeren over dat vertrek en hoe ik aan den kost zou komen.

„Tegen den morgen stond ik op om stil weg te slui- pen, maar bij de groote poort, daar kon ik niet verder.”

Hier zwijgt Gijs meestal. Dan is het of zijn oogen donker worden en hij, heel in de verte, nog steeds die poort ziet met dat niet verder kunnen.

„Ik kon niet meer verder en toch was het ding wagen- wijd open en lag de straat er vrij en bloot vóór in de groote stilte van den morgen. Die stilte was zoo angstig, ik voelde opeens als het ware geen hart meer, ik voelde enkel een groote zwaarte, dat was zoo'n pak oude zonden, dat als een steen voor die poort viel. Ik ben toen teruggekeerd, 't leek mij toe, of er overal kruisen stonden, op de binnenplaats, in de gang, op de trappen. Ik heb mijn kop onder de dekens getrokken en heb daar liggen rillen en bidden om genade. 't Was of mijn ziel leegliep in woorden tot God. Maar er kwam vrede en rust in mijn hart.”

Ja, 't is geen preek hoor, geen theologie zelfs, maar 't is het leven van Gijs en 't zijn zijn eigen woorden.

Nu zingt Gijs heel dikwijls van God en den Heiland onder het draaien der cirkels en zagen. Dan schuiven de spaanders en splinters tegen de veiligheidsnetten op, dan kraakt het hout en trilt het vliegwiel.

De vreemdeling, die langs de werkplaats gaat, kijkt verwonderd op en vraagt zichzelf af:

„Wat die man toch wel een plezier heeft temidden van al dat geraas en stoffig zaagsel en al die splinters?”

Maar ik, die midden in dat gesplinter sta, dag aan dag, ik blijf wel eens luisteren bij dat raam.

Misschien komt gij Gijs ook nog wel eens tegen.

Niet enkel dezen Gijs, waar ik het over had, maar een anderen; er loopen er heel veel rond op de straatwegen.

Loop dan een paar stadiën met hem op. Tot voor een open Poort, waar men niet doorkomen kan, tenzij men zich omkeert en langs het Kruis gaat.

W. L.

VOOR DE ZIEKEN Door De L. J. VAN LEEUWEN

HARD

't Waren twee zusters, beiden al oud. De eene was nu al meer dan vijf en twintig jaar patiënte, had steeds verzorging noodig en kon zich niet, dan met de grootste moeite verplaat- sen; de andere was altijd krachtig en gezond geweest.

Tot ze eindelijk ook eens ziek werd.

Zoo heel erg was het niet, maar zij vond van wel. En lastig dat ze was! En mopperen dat ze deed!

Toen haar zwakke zuster zich de pijn en moeite getroostte en haar kwam opzoeken moest ze stroomen van bittere klach- ten aanhooren. Zachtzinnig trachtte ze haar tot andere ge- dachten te brengen. „Kijk dan eens naar mij. Zoo vreeselijk is het toch niet, wat je nu overkomt, en dan heb ik het al zooveel jaren.”

Het ongedachte antwoord kwam: „O, dat is heel iets an- ders, jij bent er aan gewend.”

Dat is toch wel het toppunt. De genoten zegeningen had- den haar tot een harde egoïste gemaakt, die de weldaden aanvaardde alsof ze haar in 't bijzonder toekwamen. Die nooit Gods hand er achter had gezien.

Arme gezonde.